

SENDA DE LES «ESCALERETAS»

Sobrarbe

Circular a l'entorn de la gorja del riu Vero

Distància	6,8 km
Desnivell acumulat	495 m
Nivell de dificultat	difícil
Data	5 de setembre de 2017
Cartografia	Editorial Alpina. Sierra y cañones de Guara (1:40000)
Recursos consultats	Parque de la Sierra y los Cañones de Guara. 22 itinerarios a pié. Enrique Salamero. Editorial Prames. 84-87601-72-3 Lloc web «El periplo de AbQ» (mateix autor) El camino de las Escalaretas (itinerari 22)
Punts per a GPS	https://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=21552166

En una orografia complexa com la de la serra de Guara, on sovint calia cercar l'aigua al fons dels barrancs i creuar-los per anar d'un poble a l'altre, la població havia teixit una xarxa de camins de bast per accedir a molins, cultius, ermites... semblant a qualsevol altre terra de «mala petja» com les nostrades Garrotxa o lo Port.

A Guara aquestes dificultats és veien agreujades per la profunditat i profusió dels seus barrancs i les èpoques de crescuda, quan aquells camins habituals restaven intransitables. La necessitat aguditzava l'enginy a la recerca d'alternatives, sovint salvant cingles per vertiginosos viaranyos. Així hi trobem senderes com la de «Pasolén», dels «Articazos», dels «Gradones», dels «Escallos» —que a lo Port en diríem Escarrissons— o el de les «Escalaretas», que ocupa aquesta ressenya, entre tantes altres.

La de les «Escalaretas», la feien servir els de Lecina (o Lezina) per anar a l'ermita de San Martín o a les feixes cultivades al seu rodal, a la «Faja Coscojuela» o al «Huerto Raso». Viaranyos compartits amb pagesos i romeus per pescadors, caçadors, culleraires, tofonaires,...

El primer que va ressenyar-lo fou el muntanyenc i espeleòleg francès Pierre Minvielle, l'any 1966. Qui li va mostrar fou precisament un hortolà. Actualment aquelles feixes s'han repoblat de pineda o resten ermes. Però això indica que als anys 60 del segle passat encara es conreaven.

Segons Enrique Salamero el nom d'Escalaretas vindria donat pels troncs i escales que ajudaven a salvar algunes de les graonades i que ell mateix havia pogut observar a primeries dels anys 70 del segle passat.

El mateix Minvielle va publicar l'any 1968 una breu nota sobre pintures albirades a les balmes properes al camí. Les primeres de la zona de les que se'n té constància escrita. A partir d'aquí els estudiosos en varen localitzar moltes més.

Més de la meitat de les pintures rupestres de Guara es localitzen en balmes «covachos» de la zona on conflueixen els barrancs Basender, la Choca i Chimiachas amb el Vero. Amb una datació entre el mesolític i l'edat del bronze (5000 a 1500 anys aC).

Aquest itinerari circular permet visitar tres grups d'aquest abrics amb pintures rupestres: el del tossal de «Mallata» (cleda en aragonès), el de les Escalaretas i el de Lecina superior. Opcionalment podem allargar-lo fins al de Barfaluy. Cal dir però que totes les balmes que allotgen pintures estan protegides amb reixes que n'impedeixen la visibilitat. Totalment a Lecina superior, parcialment a Mallata.

Si bé la major part del recorregut el podem qualificar de fàcil, el tram dels «covachos de Gallinero» i «senda de las Escalaretas», l'hem de considerar difícil. Ens caldrà grimpar sovint. Els passos són fàcils i hi trobarem ajudes, com esglaons oportunament tallats a la roca i una sirga, però exposats, pel que no és recomanable amb mullena o per a persones poc habituades a trescar o fòbia a

l'alçària. La bona notícia és que podem saltar-nos aquest tram per un camí alternatiu sense que l'excursió perdi interès.

A tenir en compte: ens caldrà creuar el riu a gual com a minin en tres ocasions. Generalment ho farem per punts on l'aigua no passarà dels genolls, però ocasionalment podria haver-hi més cabal.

Una alternativa més agosarada per a la que cal equipament i tècnica adequats és davallar pels **barrancs de la Portiacha i de Cruciacha**

Accés

Des d'Osca per la A-1229 o bé des de Balbastro per la A-1232, en direcció a Alquezra (Alquézar), sense que calgui arribar-hi. A la confluència d'ambdues (punts quilomètrics 15 i 19 respectivament) prenem la A-2205 (Ainsa a Colungo). Passat Colungo, deixem l'accés a Asque i, poc abans del punt quilomètric 18, l'aparcament de la Portiacha on podríem començar perfectament la ruta. Però anem més endavant, entre els punts quilomètrics 17 i 16, on hi ha l'aparcament del Cruciacha.

Aparcament del Cruciacha (695m)

Baixem fins a una bifurcació indicada Portiacha/Vero on anem a l'esquerra (SW) (retornarem pel ramal de la dreta) fins al barranc d'Argantin on podem albirar la gorja del riu i el molí de Lecina. Seguim pel marge dret del barranc (SE) fins a creuar-lo. Pugem (SW) fins a trobar un altre aparcament. Tot el tram és camí fàcil i fressat. La zona va veure's afectada per un incendi l'agost del 2016.

Aparcament de la Portiacha/Mirador del Vero (670m)

Uns metres a ponent hi ha el mirador situat en un punt que ens permet admirar la gorja, els cingles corcats de balmes que l'envolten i els barrancs que hi conflueixen. Del mateix aparcament surt un corriol (S) que baixa a la llera del barranc de la Portiacha, just a l'alçada de la primera graonada que té un salt de 26 metres. Sortim de l'aparcament per una pista que s'enfila vers el S.

Punt de trobada (790m)

Bifurcació en T. Un penell i senyalització vertical ens indiquen que aquest és el punt de trobada amb el guia per a la visites a les coves. Seguint recte aniríem a la collada de San Caprás. Un altre penell ens il·lustra sobre els abrics de Mallata. Anem a l'esquerra (W).

Abrics de Mallata (790m)

A la bifurcació deixem al camí que baixa al Vero i l'ermita de San Martín de Lecina, per un altre indicat a mà dreta. Ens enfilem al tossal i, a uns dos-cents metres i escaig, trobem el primer abric «Mallata 1». Hi baixem per unes escales protegides per sòlides baranes. Poc més enllà hi ha el segon «Mallata B», també amb l'accés ben apariat.

Aquests abrics són a dues balmes de les nombroses que foraden el cingle on el tossal s'aboca, amb un desnivell de dos-cents metres, sobre el riu Vero. És, a més, un altre excel·lent mirador de la gorja del Vero i el barranc de la Choca.(1)

Retornem a la bifurcació i continuem a mà dreta per la pista deixant poc més enllà un ramal a mà esquerra. Quan acaba encetem un ombrívol i ben definit sender pel que baixem en direcció al riu al peu de cingle del tossal.

Pel camí podem albirar sobre els nostres caps les balmes que hem visitat i, un cop a la riba esquerra, el magnífic esvoranc de la cova de la Palomera, també coneguda com de Lucien Briet o la Mesquita.

(1) Mireu-vos l'itinerari relacionat **Tossal de Mallata**.

Riu Vero (623m)

Diu que el nom li ve de «verdadero» dons a partir de la font de Lecina, prop de on hem començat, porta aigua qualsevol època de l'any.

Ara ens cal creuar-lo a gual i seguir uns metres amunt per l'altre riba on trobem un corriol a mà esquerra que, entremig de marjades i antigues feixes, ens mena a l'ermita.

Sant Martín de Lecina (640m)

O de la Choca, dons està situat al desguàs del barranc d'aquest nom. És una ermita rupestre d'origen romànic, reformada el segle XVII.

Era també, un punt de trobada dels habitants de la rodalia. Cada any s'hi celebrava un aplec el mes d'agost que no tenia data fixa dons depenia del cabal del riu.

Continuem riu amunt pel marge dret (hidrogràfic) i, quan fa una colzada, ens cal tornar a creuar-lo dues vegades més.

Huerto Raso (624m)

Així que hem creuat per tercera volta el riu sortim a una explanada, avui envaïda de matollar, on antigament hi havia horta.

El camí segueix pel costat del riu (1), però nosaltres prenem un tirany poc definit a mà esquerra apropant-nos al peu del cingle.

Enfilem esbiaixadament una falda rocallosa en la que quasi no ens cal ajudar-nos amb les mans i, seguint una lleixa també a mà esquerra, accedim a una canal (2) rosta i envaïda de vegetació. La remuntem per una llesca rocallosa prou dreta com per haver-nos d'ajudar amb la vegetació.

Sortim sota una balma quasi esfèrica amb una columna grisenca la dreta. Aquest pas l'haurem de superar més endavant. Ara anem a l'esquerra fins als abrics.

Aquest tram des del riu està fitat.

(1) Alternativa: si no volem pujar per la senda de les Escaleres continuem per aquest camí pel marge dret del riu. Més amunt de la sortida del barranc Cruciacha (ens en adonarem per la gran sala amb volta i terra codolós, impossible de passar desapercebuda) en direcció al molí, trobarem un camí a mà esquerra que s'enfila a una **ampla feixa que salva l'engorjat** i mena al camí del Rotizo. Alternativament podem seguir pel riu però ens caldrà creuar-lo més vegades i **enfilat-nos a una lleixa per una sirga**.

(2) Dues opcions: podem pujar per la canal o prendre un tirany a mà esquerra fent un flanqueig i remuntem posteriorment fins a una graonada d'uns 3 ó 4 metres, que superem ajudats per un tronc. Un cop a dalt sortim al camí que puja per la canal.

Abans de remuntar haurem observat un altre tirany que baixa. Probablement, dons no l'hem seguit, aquest sigui el que mena a l'ermita i, més avall, hi hauria el pas de les escales que donen nom al sender. Probablement en l'actualitat estigui perdut.

Més informació en **aquest dibuix**.

Abrics de Gallinero (715m)

Diverses balmes protegides amb reixes accessibles amb escales metàl·liques, sense passamà. A banda d'algun pas delicat entre una i l'altra, cal anar amb cura dons, en general, l'exposició és alta.

Retornem tot enfilant-nos a la cova esfèrica. Hi ha esglaons tallats a la roca, que és molt polida. Al fons de la balma hi ha un espit per si cal assegurar. Després flanquegem la columna grisenca. El pas és fàcil, però també exposat. Per una altra lleixa anem a retrobar la canal, més amunt del punt per on hem pujat abans.

Continuem uns metres amunt per dins la canal, som a la vertical de l'abric de Lecina superior, flauegem de nou per una altra vira i travessem un finestral, també amb el terra esglaonat però polit, per sortir sobre una lleixa, estreta i exposada, protegida amb una sirga. Més enllà s'eixampla i seguim per un tram de bosquina, just sobre les balmes que acabem de visitar anomenada «*Fajana Pera*».

Camí amunt grimpem per superar un esperó i accedir a una altra lleixa passada la qual, ja per terreny fàcil, retornem a buscar la capçalera de la canal.

Abric de Lecina superior (784m)

Un penell al costat del camí i sòlides escales amb barana baixen a aquest abric que no ens permet albirar cap pintura des de l'exterior de la reixa. Poc més amunt, trobem una bifurcació.

Selva de Lecina (800m)

Bifurcació indicada al bell mig d'un alzinar anomenat Selva de Lecina. El camí de l'esquerra mena als abrics de Barfaluy. Anem a la dreta, planerament (N) i passem pel costat d'una antiga carbonera.

Prou més enllà unes fites a mà dreta del camí ens indiquen el punt on baixar al barranc de Cruciacha. Un cop a la llera, generalment seca, trobem un camí que prové de Lecina. El seguim a mà dreta, per terreny fàcil fins a una bifurcació en Y.

Barranc de Cruciacha (728m)

És el tram final del Básender que aquí rep aquest nom. A la bifurcació pugem pel ramal de l'esquerra, sortint del barranc. Si continuéssim per la llera aviat trobaríem els primers ressalts.

Revoltem el tossal del Rotizo, paral·lels al barranc primer i al riu després.

Camí del Rotizo (685m)

Bifurcació indicada. Sortim al camí de bast de Lecina al molí i comencem a davallar fent un parell de bones llaçades.

Molí de Lecina (645m)

Ruïnes d'un edifici que conserva els murs però ja ha perdut la coberta. Poc més enllà, arrecerat al cingle, un altre edifici. Probablement l'habitatge del moliner.

Més amunt, seguint el rec del molí trobem la resclosa. Bell indret.

Reprenem al camí pel que hem vingut i, a la cruïlla, continuem paral·lels al riu fins a una edificació i un pontarró.

Estació d'aforament (645m)

Per mesurar el cabal. A l'altre marge, passat el pontarró, hi ha una bifurcació indicada. Per l'esquerra podem visitar la font de Lecina, la surgència que aporta cabal regular al riu. Anem a la dreta per retornar a l'aparcament que tenim just a sobre.